

Disputatio medica de dolore hypochondriaco, vulgo sed falso putato splenetico ... submittit ... ad diem 4 Maji. Anno M.DC.LXXI ... / [Emanuel Blum].

Contributors

Blum, Emanuel, active 1671.
Ettmüller, Michael, 1644-1683.
Universität Leipzig (1409-1953)

Publication/Creation

Lipsiae : Apud Nicolaum Scipionem, 1683.

Persistent URL

<https://wellcomecollection.org/works/ektnzvd2>

License and attribution

This work has been identified as being free of known restrictions under copyright law, including all related and neighbouring rights and is being made available under the Creative Commons, Public Domain Mark.

You can copy, modify, distribute and perform the work, even for commercial purposes, without asking permission.

Wellcome Collection
183 Euston Road
London NW1 2BE UK
T +44 (0)20 7611 8722
E library@wellcomecollection.org
<https://wellcomecollection.org>

DISPUTATIO MEDICA

De

DOLORE HY- POCHONDRIACO,

vulgò sed falsò
putato

SPLENETICO,

Qvam

Sub Præsidio

Viri Nobilissimi & Experientissimi

MICHAELIS ETTMULLERI,

Phil. & Med.D.

Publicæ Philiatorum censuræ submittit

Author-Respondens

EMANUEL BLUM,

Hamburgensis.

Ad diem 4. Maji. Anno M. DC. LXXI.

H. L. Q. S.

L I P S I Æ,

Apud NICOLAUM SCIPIONEM,

Anno M. DC. LXXXIII.

Q. D. B. V.

PROEMIUM.

E Legans certè est illa comparatio, quam inter hominis, anni-
que ætates instituit *Ovidius lib. Metamorph. 15.*

*Nam tener, & lactens, pueriq; simillimus ævo
Vere novo est. tunc herba recens, & roboris experta
Turgēt. & insolita est: & spe delectat agrestes.
Transit in æstatem, post ver, robustior annus:
Fitq; valens juvenis. neque enim robustior ætas
Excipit Autumnus, posito fervore juventa,
Maturus; mitisq; inter juvenemq;, senemq;
Inde senilis hyems* -----

hominis & anni ætatibus illæ Scientiarum, Artiumq;ve respon-
dent; nam, ut rectè *Sapiens* loquitur *Seneca*: *Multum egerunt majores
nostri, sed non peregerunt, multa agenda restant posteris; nec ulli post centum
annos exercendi ingenii deerit occasio*: Ita legimus, *Artis Pictoriæ* adeò
tenera principia fuisse, ut rebus pictis nomina addiderint, eandem
verò progressu temporis ab *Apelle* vel optimè excultam, ac Naturæ
matris fætum egregiè adumbratum fuisse; Ita medicamentorum
luxuriosa jam seges, de eorum singulatim agnitâ virtute surrexit;
Inprimis tamen, cum illis comparari potest, partium Humani Cor-
poris structuræ & usus cognitio: Hæc olim paulò obscuriori cali-
ginemersa erat, indè verò ab *Harveo*, *Conringio*, & forsan priùs à *Paulo Sarpâ Veneto*, motum sanguinis indicantibus, nonnihil firmiori
talo inniti cæpit, ac etiamnum novas vires & robur acquirit, ma-
jores à seculi hujus felicitate expectans. Maximè verò omnium
controversa fuit hætenus sententia de verâ structura & usu lienis, ve-
teribus huic multos morbos adscribentibus, recentioribus verò ipsi
patrocinantibus. Et horum quidem Clarissimorum Virorum ve-

tigiis insistentes, & nos in præsentiarum *lienem* à doloribus ipsi
vulgò tributis vindicare, eosdemqve *colo* potius adscribendos esse,
demonstrare conabimur.

CAPUT I.

Historiam doloris Hypochondriaci recenset.

§. I.

SI quæ alia totius corporis regio, utiqve tertius venter, abdo-
men qvi vocatur Anatomicis, variis ac frequentissimis cru-
ciatur doloribus. Inter plurimas autem, quas hic includit
partes, primariò *Intestina* dolorosè affliguntur in morbo sci-
licet iliaco, dysenteriâ, tenesmo, dolore lumbari, colicâ, passioni-
bus Mulierum hystericeis, doloribus in & post partum, doloribus
corbuticis, convulsivis, nephriticis, aliisque similibus. Causas
frequentiæ horum dolorum inqvirentes principem locum tenere
videmus confluentiam succi biliosi salin. volat. oleosi, & succi pan-
creatici salin. acidi, cum chylo, ejusqve relicto intestina incru-
stante muco; nam ex horum sub finem duodeni concursu, non
potest non à particularum inprimis salinar. hos liqvores compo-
nentium, diversimodâ constitutione insignis oriri agitatio & ef-
fervescentia, quæ in sanis quidem blandè ac sine omni molestiâ
peragitur, in statu verò morbofo hæc ipsa sæpius augetur, subinde
etiam insigniter depravatur, quando videlicet vel chylus, in ven-
triculo non benè coctus, contumaciter spernit *Imperium Triumvirale*
(ut hoc nomine succum biliosum, pancreaticum, & pituitam inte-
stinallem indigitare cum *Sylvio* liceat) vel etiam quando horum,
unus alteri prædominari studet, vel ex læsa constitutione vitiosè
cum altero effervesceat, hinc enim illæ lancinationes, distensiones,
tormina, frigora, æstus, similesqve molestiæ modò vagæ modò
fixæ in abdomine oriuntur, de quibus ægrotantes acerbè ut pluri-
mum conqueri solent. Altera ab hac causa est frequentia flatuum,
vitiosæ effervescentiæ perniciofa proles, quibus dum à pituitosâ
intestinorum dilutâ crustâ, similiter ac à præcipitatis partibus de-
bitò terrestrioribus, feculentioribus, viscosioribus, via intercludi-

tur, fit, ut intestina distendantur vehementius, & quasi violenter divellantur cum acerbo patientium cruciatu. Accedunt his tertio loco, nervei funiculi, intestina frequenter cingentes, ex insignioribus ac mirabilibus eorum in mesenterio plexibus, ut ad alias abdominis partes, ita specialiter ad intestina distributi, à quibus five per essentiam irritatis, five per consensum cum aliis corporis partibus affectis, varii spasmodici, convulsivi ac acerbissimi dolores, modò in unâ abdominis parte separatim, modò verò conjunctim in omnibus ferè simul excitantur.

§. 2. Hos inter dolores, si quis alius acerbus contumax & sæpè recurrens, est iste dolor abdominis, qui percipitur sub hypochondrio sinistro, & quem ad imitationem *Clariss. Sylvii lib. 1. prax. cap. 14. §. 6. Hypochondriacum* vocabimus. Percipitur scilicet dolor gravissimè lancinans & pungens, interdum simul distendens & vehementer vellicans, fixus sub hypochondrio sinistro, & tam cavitatem illam, quam ibidem costæ spuriae efformant, occupans, quam se etiam interdum latius extendens, ac partem illam molliorem lumbis conterminam obsidens, intumescencia sæpius ibi locorum manifestè apparet, nunc mollis & compressioni cedens, nunc verò tactui pertinacius resistens. Gravius ut plurimum urget dolor dum ægri supini jacent, uti & dum inspirant, tunc enim, punctiones atrociores percipere se conqveruntur, ad motâ verò manu regioni dolenti, hacque compressâ remissio doloris & quoddam levamen percipitur; respiratio adest simul difficilis, non tantum ob punctiones tunc perceptas, sed quod inspirando thoracem sufficienter distendere nequeant, quin impedimentum aliquod in hypochondriis, mediaque regione epigastricâ, se opponere videatur. Præterea appetitus ferè semper simul est prostratus, supervenientibus interdum, si atrocior fuerit dolor, vomitibus contumacibus tam ingestorum quam liquaminum flavescientium, viridum, viscidorum, crassorum, tenuium, &c. sub quo vomendi conatu ægri miserabiliter de dolore exacerbatione conqveruntur. Denique alvus ut plurimum est obstructa, rarius naturaliter fluida, rarissimè nimis laxa, urgetque simul flatuum copia, quo-

rum

rum excretionem levamen aliquod, sed parvum, nec diu durans percipiunt ægri. His interdum accedunt, & vel potissimum in sexu sequiori, dolores totum abdomen occupantes, & ad genitalia excurrentes, qui parturientium dolores ferè imitantur, hinc ad lumbos dorsumque reflexi tandem disparent, successive denuò recurrentes. Clysmata injecta, & primario quidem ex emollientibus, ac abstergentibus hinc & carminantibus, malum levare solent. Similiter quoque remedia externa ex oleis destillatis penetrantibus, aromaticis, regioni abdominis stomachali, s. scrobiculo cordis ut vocant, item hypochondrio sinistro, & ubi totum abdomen occupatur, umbilici orbitæ successive illita conducunt. Interius verò egregium usum habent blandè laxantia & viscida abstergentia, nec non aromatica, item semina & radices sapore non nihil acri, ac odore suavi pollentes. In genere verò omnia salia volatilia partibus oleosis & spirituosius attemperata, item opiata addita magnarum hic virium esse experientia docet.

§. 3. Adstantes ubi audiunt ægrorum querelas, subito *Lienis* & affectum & culpam incusant: His pleno ore assentiuntur ipsi ægri, *lien*is pessimum viscus execrantes, quoniam non rarò ipsi Medici aut falsâ opinione seducti, aut ut auram plebeculæ captent, similiter morbum *lien*is vocant, *Die Milz-Beschwerung*. Applicantur ob id emplastra splenetica usitata, de ammoniaco, de cicuta, meliloto, mucilagine femin. psyllii, &c. fiuntque inunctiones cum oleis capparum, oleo & extracto nicotianæ, oleo amygdalarum, oleo irino, lil. albor. nardino, tamariscino, juniper. laterin. rutac. anethin. quæ diutius continuata, tandem non sine fructu sunt. Assumuntur etiam per os usitatè Spiritus cochlear. nasturt. aq. & essent. spleneticæ, essent. splenis bovis, ess. fumar. compos. Tinct. essent. flor. croc. & salia martialia, saccharum Saturn. Remed. ex Tartaro parata, similiaque quibus & aperitur obstructus *lien*, & dissolvatur ejusdem infarctus, ut humoribus liber exitus concedatur, indeque isti dolores sopiantur.

CAPUT II.

Subjectum Doloris Hypochondriaci declarat.

§. I.

S *Plenis viscus usitatè incusari, ex dictis non minùs quàm quodidians vulgi querelis patet; Nos tamen adæquatum affectus huius Subjectum esse dicimus intestina sub hypochondrio sinistro delitescencia, tam tenuia, quàm primariò crassa, & ex his quidem frequentius intestini coli istam partem, quæ hypochondrium sinistrum occupat, & ubi colon ex ampliori cavitate arctius nonnihil constringitur, ut optimè observavit C. Bauhinus, simulqve angulari figurâ curvatum ad renem sinistrum descendit; Est enim hic locus aptissimus, in quo aut scybala indurata hærere, aut mucilagines acidæ stagnare, aut flatuum impetus cohiberi, retrudi, ac retroflecti possit; Ex quibus quid aliud quàm dolorum varii cruciatus, lancinationes, rosiones, punctiones, distensiones subnasci possunt; teste Hildano cent. 5. obs. 58. ubi ita habet: Cum excrementa, in superiori & capacissimâ intestini coli parte, in globos magnos, prout capacitas ferebat, indurata, à flatu versus hanc angustiam magnâ cum violentiâ pellantur, accidit, ut non nisi summo cum dolore permeare possint; Ex intestinis verò tenuibus, eam jejuni partem, quæ à lumbis liberiùs in hypochondrium sinistrum assurgit, ibiqve incurvatur, simili dolore interdum quoque sed secundariò tantum affici, omninò cum Sylvio asserimus. V. Sylv. prax. p. 147. ut ut rariùs hoc ipsum contingere soleat.*

§. 2. Quod si exactè consideremus, quæ circa tales ægros eveniunt, vel spontè asserti nostri veritas se manifestat; Situs enim doloris, exactè ad coli situm & conformationem ibidem locorum se conformat, descendens subinde deorsum nonnihil ad renem usqve sinistrum, aut extendens se sub costis nothis non parùm versus hypochondrium dextrum; Imò evenit interdum, ut similis dolor, qui antè erat in hypochondrio dextro, successivè transferatur ad sinistrum, ibiqve fixâ sede firmatâ atrociùs affligat; Unde etiam est, quod Clysmata tam potenter ferant opem, præsentaneumqve interdum sint remedium, quod & contactus & virtus eorum hûc inprimis pertingat. Accedit, quod quò contumacior est alvus, eò dolor sit atrocior, & quo illa fluidior, eò hic remisior; Item quod excretio flatuum malum levet, quos ex liene proficisci

quis asserat? quin hi ipsi potius nullibi magis *quam in Intestinis* specialiter verò in *colo* stabulantur. Econtrà *lien* ratione situs, qui est sub costis, ita ut ultimam harum infimo suo extremo vix ac ne vix quidem contingat, tumorem vel visibilem oculis offerre, vel manu palpabilem tactui repræsentare nullo modo potest, id quod tamen veterum volunt asserta; nisi forsan *laxata admodum vel rupta sint vincula*, quibus diaphragmati, omento, ventriculo, locisque vicinis annectitur; quale exemplum in *Obs. 3. M. Bogdan. affixis Cultro Anatomico Lyseri* prostat; vel ab humore in eo stagnante in immensam molem assurgat, de quo *Vid. Malpigh. de structur. & usu viscerum, ubi de liene*, vel etiam ipsum *lienis parenchyma*, modò texturâ hanc membranofam ita appellare fas sit, enormiter excrescat; observante *Bartolin. C. 1. ep. 62. p. 254. & C. 4. ep. 13.* Quæ omnia tamen rarissimè fiunt, cum *dolor hypochondriacus* sit frequentissimus; & posito illa adesse, tamen talia symptomata qualia hypochondrio sinistro dolentes habent, non inferunt, de quo infra. Præterea, ratione parenchymatis adeò inflari nequit *lien*, ut in sinistro hypochondrio extuberet, & admotâ manû cum murmure tumor intus occultetur, id quod soli *colo* ibi locorum proprium: Nam *splenis parenchyma*, adeò ineptum est extensioni à flatibus, ut etiam nisi magnâ vi in exempto exsiccatoque fieri non possit. Omnes itaque *splenis* dictas inflationes, potius flatuum aut in *jejuno* aut potissimum in *colo sub hypochondrio sinistro* coacervationes dixerim. Exemplum sit inflatio ista *splenis*, quæ est apud *Forestum lib. 20. Obs. 4. p. m. 276.* quam in *colo* fuisse cæcus sit, qui non apertè videat. Propterea namque etiam evenit in tali *hypochondrii dolore*, quod manus loco dolenti cum forti compressione admota, quatenus flatuum agmina disjiciuntur, dolorificæ distensionis, lancinationisque, levamentum adferat.

§. 3. Sed ne solis speculationibus indulgere videamur, vel observationes Practicæ idem oculariter testantur. *Vid. Salmuth. Cent. I. Obs. 24.* Quæ observatio luculentissima est, ad confirmandam nostram hypothesein, scybalis per fessviannum in *colo* retentis, affectum & dolorem vulgò habitum *spleneticum*, exactissimè cum omnibus symptomatibus inferentibus. Cui simile sed magis adhuc stupen-

stupendum, infarctus talis per sexennium continuati, pro scirrhus contumaci habiti, exemplum recenset *Fernelius lib. VI. de partib. morb. & sympt. c. 9.* Nec minùs eleganter nostram opinionem illustrat, *Obs. 58. in Cent. I. Hildan.* Quibus adjungatur observatu dignissimus affectus & cura, relata à *Sylv. prax. c. 14. p. 168.* Pertinet etiam hùc casus 36. *Cent. I. Gabelchouer.* quem splenis dolorem, colicam hypochondriacam fuisse, curatio ejus testatur. Vix dubito, quin & *Obs. 21. Panaroll. Pent. 2.* huic albo inscribam, scilicet, quia mucilaginosæ fordes, à jussulo cum spir. vitrioli, attenuatæ solutæque fuerunt, unde transitu per anum reperto, *spleneticus* putatus liberatus fuit. Hinc cautè monent omnes Practici, cavendum, ne dolor hypochondrii sinistri cum dolore lienis confundatur. Vide sis *Hildan. cit. loc. & Forestum l. 20. Obs. 2. Schol. p. 275.* quo loco libenter concedit, dolorem colicum distendentem acutum & interdum mobilem, dolorem vero lienis gravativum tantum esse. Reliqui Practici, ubi ad diagnosin doloris ex vitio & affectu lienis perveniunt, potiùs alia signa adducunt, quibus is affectus cognosci debeat, quam ut proprium splenis dolorem monstrare possint: Et tamen hæ ipsæ notæ, quibus splenem laborantem exprimere conantur, de gravitate, videlicet in hypochondrio sinistro, de dolore à longâ ambulatione, æquitatione aliove vehementi exercitio, de appetitu prostrato, fluxu hæmorrhoidum ablato, spiritus difficultate, mæstitiâ, somniis turbulentis, de utilitate supervenientis dyarrhœæ, dysentericæ, humorumque acidorum vomitûs, item quas de colore cutis atro, excretis nigris, rugitu & murmure in sinistro hypochondrio referunt, ea omnia partim *Colo & intestinis affectis* vel maximè convenire dicimus, partim verò antiquam istam *Galenii & Avicennæ* Doctrinam sapiunt, & falsæ ac præconceptæ illi opinioni de officio Lienis circa humorem melancholicum superstructa sunt. Nimirum Lienem ex Epate per vas venosum attrahere crassum ac limosum succum, ipsis vocatum Melancholicum, illum alterare, ac ex ipso conveniens sibi alimentum elaborare, reliquo inutili ad Ventriculum, per vas breve amandato: Quod si jam eveniat, addunt, ut transitus hic denegetur excrementum hoc in totum corpus redundans, id ipsum necessario inqvi-

inquinat, variosque morbos, imprimis verò icterum nigrum, Scorbutum, Affectionem hypochondr. inducit, simili modo ac ex obstructione vesiculæ felleæ icterus flavus generetur. Quorum tamen omnium explicatio, ex aliis longè fontibus haurienda.

§. 4. Res ut pateat ulterius, consideremus saltem dolorem istum punctorium hypochondrii sinistri, qui post vehementiores corporis motus, & exercitia accidere solet, & in specie post equitationem torquet, uno ore *das Milßstechen* vocatus; unde etiam natum vulgare illud dogma, eximi posse aut saltem debere, cursoribus *Lienem*, ut citra punctorias has molestias, citatiori cursu pergere possent, de quo consulatur *Cl. Mæbius in fundament. physiolog.* Verum hunc Dolorem non esse *Splenicum*, ipse *Sennertus*, qui tamen alias ex hypothese vulgari *Lieni* ejusque dolori multum adhuc tribuit *lib. 3. prax. pag. 498.* libenter fatetur. In eo tamen à nostra opinione declinat, quod Peritonæo illum acceptum ferat, cum potiori jure *intestinis ibidem locorum arctatis*, & in specie *Colo*, ejusque angustiori peripheriæ in curvaturâ sit adscribendus. Unde etiam est, quod post pastum crebrius assurgat talis dolor, quando scilicet & copiosiores flatus ex alimentorum recenti assumptione & distributione, intestina distendunt, & colon à vicino ventriculi fundo magis comprimitur, & angustatur: ita & impressio digitorum in locum puncturæ, aut fortior manus applicatio, dolorem sopit, quatenus flatuum impetum retrudit ac retroflectit, quorum emissionem dolor sensibiliter levatur, id quod ex *Liene* quomodo deduci possit non video; Præterea dolores hujusmodi eis in specie graviores incumbunt, qui affectione hypochondriacâ laborant, ac inde largiori flatuum ditati sunt proventu. Dum E. per motum & exercitium in concalectis intestinis flatus impetuosiore turgescentiâ vagantur, sub hypochondrio sinistro ex quacunque causa hærent, dolorum istorum puncteriorum causæ existunt.

§. 5. *Intestinorum* si consideramus substantiam, Doloribus acutis concipiendis aptissimam, (sicut reverà, quam acuti sint & torquentes, tantum non quotidiè experimur) è contra verò *Lienis* parenchyma quam his ipsis sit ineptum, magis magisque nostra

confirmatur opinio. Est enim totum *Lienis* corpus membrarum congeries in Cellulas, & concamerationes efformata sive distincta; quæ apud veluti favos aptè repræsentant; In his cellulis copiosissimæ & ferè innumeræ sunt glandulæ ovales, coloris albi, racematim tanquam uvæ botrus, invicem contextæ, cum septem vel octo singulus quique botrus conglobetur: Has inter sparguntur arteriarum & venarum capreoli, quibus intertexuntur fibræ copiosæ, cum numerosâ ramulorum sive fibrillarum sobole, prognatæ ab interiori membranâ *Lienis*, sive à capsulâ ejusdem, ad robur mollioris substantiæ, sive ut sint tanquam trabes, pro firmandis parietibus vasorum sanguineorum & nervosorum ac cellularum. Hanc *Lienis* structuram, hæcenus omnium Anatomicorum sedulitatem eludentem (Hoffmannus enim & alii parenchymatosa carnem appellant, *Higlmorus* verò concretum sanguinem vocat; omnesque Anatomici uno consensu sanguinem congrutum circa fibras nerveas pronuntiarunt; decepti, quod vel levissimâ cultelli admotione, arteriarum & venarum quasi filamenta sanguinem pro supplemento spatiorum, quæ sunt inter glandulas illas, effundant, ac sic densam caliginem oculis offundant) uti primus lustravit *Malpighius*, ita & idem ad absconditas symptomatum hujus visceris causas, facilius penetrare potuit; Nimirum vel à copioso humorum per arterias nervosque affluxu ad glandulas has vel vitio vasis auferentis, vel appulsæ materiæ energiâ, *Lienem* interdum laxum & ut plurimum amplum reddi, continuato nihilominus perpetuò sanguinis affluxu in tumore jam factò. His ita trutinatis, dolorem *pulsatorium* ex sanguinis arteriosi motu, aut *gravativum* ex parenchymate ejus, variis excrementis infarcto, aut *Teste Bartholin. cent. 4. ep. 14.* ultra molem naturalem excrecente, ipsis libenter concedimus; imò ut largiores simus, & *tensivum* quendam, obscurum tamen dolorem, ex distensione ejus membranæ, tandem largimur: sed acutum, pungentem, lacerantem, terebrantem & tam atrociter torquentem dolorem ut inferat parenchyma ejus minùs sensibile & cujus structura huic omninò repugnat, nulli admittimus, quin hos soli *Colo* & aliquando *Intestino tenui* ibidem

dem locorum incluso constanter adscribamus; Nam & duri tumores & scirrho *Lienem* infestant, qui tamen citrà ullam insigniorem molestiam, sæpè etiam insensibiliter succrescere solent, pluresqve ad annos circumferuntur.

§. 6. Dolenda intereà est *Lienis* conditio, cujus structura & usus legitimus, uti hætenùs plane stetit incognitus, ne dicam neglectus, ita nihilominus tot malorum morborumqve à vulgo ignaro habetur sentina, ut tantum non relegare istud & exterminare ex Republica microcosmicà, volupe ducant; Sed innocentiam ejus egregiè defendunt *Sylvius diss. de usu Lienis*, ob id à quibusdam malevolis titulum Patroni *Lienis* adeptus, item *Coring. Tr. de gener. & usu sangv.* Nam neqve scorbuti, neqve Mali Hypochondriaci, neqve icteri nigri fomes & focus est *Lien* obstructus, vel alio modo vitiat; nec magis Quartanæ cubile est *Splen*, quam Tertianæ Hepar. Et posito quod Emplastrum *Helmont. Tr. de febr. p. 776. Splenis* regioni appositum centenas Quartanas tutò persanârit, nihilominus tamen hoc ipsum, non magis sedem esse ejus in *splene* probat, quam quod Emplastrum febrile *B. D. Michaëlis* ex fuligine Therebinth. camphor. &c. quo carpis manuum applicato, in fene decrepito aliquando, eandem Quartanam curavit, (non secus ac similia externa sæpiùs mirabiles edunt effectus) probare deberet, eandem aliasvè intermittentes residere in carpis manuum. Plura alia *Helmontii de Splene* lepidè asserta, tam quoad jus duumviratus, quam quoad somni vigilarumqve radicem, nec non vim genitalem ex eo derivatam, sufficienter infringit canis sine *splene* optimè se habens, & omnes actiones quâ vitales, quâ animales & genitales, alacriter obiens. Neqve tamen hæc ita accepta volumus, ac si in totum *Lienis* morbos negaremus, ac universaliter omnes ejus obstructions rejiceremus, nam inquisitiva Anatomicorum manus, plus satis easdem ad scirrhosam lapideamqve duritiem impactas, nobis detexit; sed hoc tantum urgemus: I. Sæpius incusari *Lienem* ejusque parenchyma, tanquam obstructum & infarctum in morbis Chronicis, inprimis verò affectibus appellatis melancholicis, ut ut id solâ præconceptâ opinione, sine ratione manifestâ, sine signo saltem probabili ad-

struatur, quod confirmat experientia *Cl. Sylv.* qui *disp. de Liene* testatur, se in cadaveribus longè ultrà 100. dissectis, & ex his plurimis per omnem vitam Malo Hypochondriaco, melancholiâ &c. laborantibus, imò ob illam extinctis, semper satis sanum ac floridum, observâsse hoc viscus, nunquam verò inflatum, induratum, vel obstructum. 2. Tumores, scirrhos, & infarctus hujus visceris, qui non rarò in morbis chronicis deprehenduntur, & quidem specialiter in *Qvartanâ*, non tam radices esse horum morborum, aut fomites, quam producta morbofa istis inveteratis supervenientia, ac ex vitio primæ digestionis orta, simili modo, ac calculus productum est morbosum, ex certâ istâ ametriâ salium, quâ eadē se facile coagulant, ipse verò morbus est lithiasis: adeoque hi *Lienis* tumores obstructionsque effectus potius morbofi erunt, quam causæ radicales.

C A P U T III.

Causas Doloris Hypochondriaci materiales & formales scrutatur.

CAusarum dum studemus evolutioni, has melioris doctrinæ gratiâ, in proximas & remotas, ex rebus non naturalibus desumptas, dividemus; Inter proximas I. se offerunt scybala, *s. feces alvinæ induratae*, id quod fit I. dum, vel à diuturnâ retentione exsiccantur, quatenus aliæ fluidæ chylosæ partes à venis lacteis absorbentur, & forsan aliæ tenuiores agiliores & volatiliores perpetuò per poros cutis transpirant, unde partes crasiores & terrestriores suo vehiculo destitutæ, magis concentrantur & compinguntur, ac ob molem suam neque motu illo peristaltico, neque compressione à partibus vicinis promoveri queunt: Tale exemplum est in *Salmuth. C. 1. obs. 24.* quando *per sesquiannum Scybala fuisse retenta* dicit, item in *Cent. 3. obs. 45.* Id quod etiam accidere potest à sudore copioso vel ab exercitio vehementi, &c. 2. dum à coagulatione nimia indurantur, id quod in primis accidit, aut vitio Succorum sub finem Duodeni miscendorum (quod *Grafius* succi pancreatici vitiosæ aciditati, ac austeritati adscribit) aut assumptorum, quan-

quando hæc duriora, viscosiora, ac in ventriculo non bene cocta, neque in intestinis cum bile & succo Pancreatico satis permista fuerint. Ex his enim & similibus causis, scybala prædicta facile subsistunt, in cellulis Coli, in specie tamen *ubi sub hypochondrio sinistro angustatur & incurvatur*, ac adeò dolores & sæpius duritiem tactui resistentem inferunt. Teste præter *obs. Salmuth. supra allegatam, Schenck. in obs. lib. 3.* ubi plura adducit similia exempla: Quo simul facere videntur Colicæ aureæ ex nummis aureis deglutitis observatæ à *Bartolin. Cent. 3. ep. 69. & Borello Cent. 4. obs. 25.*

§. 2. Post Scybala sese offerunt, fordes mucilaginosæ & viscidæ, eæ scilicet quas vulgò *pituitam vitream* nominant, Paracelsus verò, in sensu latiori, *Tartarum fecalem & mucilaginosum*, quod succo illi, qui in vino circa doliōrum parietes concrevit, quodammodo similis, & acidum subtile coagulans feces, ejus sit primordium, appellat. Producentur autem hæ fordes in nimia copiâ, modò *ab alimentis difficulter digestilibus*, viscidis &c. de quibus inferius dicendi erit occasio: modò à *fermento stomachico deficiente* in digestionis negotio & loco chyli volatilis falsi, liqvamen viscidum tenax mucilaginosum & ut plurimum vitiosè acidum producente: interdum etiam *ex inertia s. deficiente acrimoniâ* succi pancreatici & biliosi non abstergentium, nec solventium mucum intestinorum superfluum. Ab his & similibus causis, pasta crassa, viscida, ac tenax, sæpius acida & pontica, generatur, ventriculi & primario intestinorum lateribus agglutinanda & infarcienda. Teste *Salmuth. Cent. 5. obs. 73. Vidit Dn. Peucerus in Italo quodam Colicâ consumpto, dissectoqve, totum Colon pituitâ obductum relicto saltem foramine digiti crassitie.* Huic proximè accedit, quod refert *Sennert. l. 3. prax. de Cl. Lipsio: hunc sc. aliquando materiam adeò lentam & tenacem paulatim in totâ intestinali fistulâ à vitâ sedentariâ ac in studiis contabescente, coacervatam ejusqve figuram retinentem per alvum rejecisse, ut se omnia intestina effudisse putarit.* Affinis his est locus ille *Fernelii supra allegatus*, ubi Coli ex *toro à pituitâ infarcti* legitur exemplum. Hæc pituita, si simul, id quod ut plurimum contingit, vitioso acore, sive ex stomachi errore, s. ex succi pancreatici vitioso acore omnibus partibus mem-

branosis hostili, inquinata ac in *Colo sub hypochondrio sinistro* collecta fuerit, fixum continuo lancinantem, &, quasi aculeis pars perforaretur, atrociter pungentem apto vocabulo terebrantem appellatum dolorem infert.

§. 3. Freqventes denique dolorum vulgò dictorum *splenico- rum* causæ flatus sub hypochondrio sinistro inclusi. Hi, ipsi non à calore neque à frigore, ut veteres voluere & in quam mentem loquitur *Forestus lib. XX. obs. IV. in schol.* Generatur igitur ventosa flatulentia, Teste *Aetio ex frigiditate membrorum eundem producentium, & cit. loc. addit: aromatica propinare nolui, ne materia illa frigida in flatus dissolveretur*, sed per vitiosam generantur fermentationem, probante id *Kergero tr. de ferment. 3. c. 4. p. 223.* prædominante in hac vitioso ac p. n. acido, idque sæpissimè in subjectâ materiâ viscidâ. Generari dixi flatus per fermentationis modum, ita ut reverâ non inexistant assumptis, sed de novo producantur ex eisdem, sive in stomacho sive in intestinis hoc fiat; Non secus ac ex musto fermentante eructatur gas copiosum flatulentum, quod antea in eo non erat, sed per fermentationis demum modum excitatur. Hinc est quod hypochondriaci, ex quibuscunque fere assumptis copiosos generent flatus, cum contra robustus stomachus, vulgò flatulenta dicta, citrà eorum proventum potestate sui fermenti digerat. De quo videtur accuratius *Helmontius tr. de flatib.* Sunt nempe flatus, novum quoddamens spirituosum, spiritus scilicet sylvestres incoercibiles & non coagulabiles, quos ex defectu Etymi nomine *Gas* appellat. *Helmont* in suis scriptis, & quos neque præcisè salinæ, neque sulphureæ naturæ esse, sed ex utriusque actione aliquod emanans tertium, aptè asserit *Becher. phys. subterr. l. 1. s. 5. c. 2.* Hi E. flatus impetuosius per amplitudines *Coli* delati, impingunt in lateris sinistri eâ parte, quâ id incurvatur ac angustatur, unde in se coacti cum murmure & borborygmis non rarò sensibilibus retro flectuntur, & molestum distensionis lacerationisque sensum inferunt, tunc imprimis quando respirationis actione diaphragma deorsum pulsum, *Colon* ibidem substratum premit, ac ita flatus in angustum spatium cogit, unde non rarò tumor elevatur, qui affectione hypochondriaca laborantibus potissimū familiaris est & malè *inflatio Lienis* dici solet. §. 4.

§. 4. Fuerunt hæ causæ proximæ; accedo ad remotas, ex sex rebus non naturalibus desumendas: has inter 1. est aër frigidus abdomine vestibus non benè munito susceptus; quod si enim juxta Hippocrat. Densam ac duram cutim habentes facile offenduntur, quod excrementis in corpore contentis, non pateat liber exitus per cutim, multò magis frigus, non modò poros claudens, sed etiam pereos se forsan in corpus insinuans, subindè intestinorum varios dolores inducere, pituitamqve ipsam inspissando, malum hoc excitare posse opinamur; Sic Forestus dicit fratrem ipsius statim à refrigeratione pedum dolorem Colicum incurrisse lib. XXI. obs. IV. id quod etiam Hippocr. S.3. aph. 5. & 17. testatur 2. assumpta vel qvalitate, quâ fermentum stomachale obruunt, ita ut hoc tantæ activitati insufficiens reddatur; vel qvalitate suâ, scilicet quatenus aut difficulter sunt coqvilia, aut viscida aut mucilaginosâ, aut astringentia, ad hanc passionem disponunt. In horum classe constituti sunt pisces, frequenter comesti, item castaneæ, mespili, & alia vulgaris notitiæ; ita ex Mæb. instit. p. 453. patet, ex spirarum in nimia copiâ assumptione dari alvum obstructam; ita Schenk. l. 3. obs. ex cerasorum cum nucleis devoratione, alvum per 3. septiman. clausam fuisse, & eosdem post id tempus per alvum demum exiisse notat. Ita Cornarus ova indurata & comesta alvum adstringere observat. Conf. 4. Ita Sennertus ex Platero annotat, quendam Colicis cruciatibus diu vexatum post clysmatum usum casei (quem copiosum antea assumserat) concreti induratiqve, magnam copiam per alvum excrevisse; ita Uvæ cum pelliculis comestæ, lethalem alvi contumaciam aliquando induxerunt; pelliculæ enim harum cum facultati digestivæ reluctentur, ac insigniter acidæ è stomacho in intestina elabantur, fit ut coagulentur excrementa, ac sic pertinacissima obstructio sequatur. Consideranda venit etiam ipsa stomachi crudititas acida, ex quâ in intestinis postmodum per vitiosam fermentationem producuntur flatus, infarciende eadem de causa copioso muco intestina, & in specie colon ejusque cellulas. Id quod in iis ad oculum patet, qui affectione hypochondriacâ laborant, in his enim acidum hoc nimium & vitiosum in stomacho modo dictos effectus, tanquam pedissequas secum ducit.

§. 5. Præter talia, & flatulenta & in specie fermentativa assumpta, dolorosas has in sinistro latere dant turbas; Est scilicet, quorundam assumptorum hæc natura, ut sub digestionem stomachi fermentativa, copiosum gas eructent v.g. ex uvis comestis, it. ex cepis, quod partim sub ructuum nomine per os exhalat, partim per pylorum erumpens intestina flatibus replet, unde talia flatulenta dicuntur; sed & imprimis fermentativa assumpta hic considerata sunt, ut fructus horcei, item musti potus, omniaque mellita ac saccharata, quæque ad horum naturam accedunt; talia enim in passione hypochondriacâ virorum & suffocatione hysterica mulierum, quæ ferè coincidunt, cum vitioso acido effervescente, copiosos flatus producant, & sic *doloris hypochondriaci* fomitem ministrant. Novi mulierem, quæ ex potu vini tenuis cum saccharo probè edulcorati, in atroces abdominis & in specie hypochondrii sinistri cruciatus incidit; Cumulat autem ea antea ex ineptâ diætâ copiosam pituitam, unde ex potu fermentativo superingesto, flatus excitati ac in colo hinc inde coerciti & oberrantes, tam atroces dolores inferbant; simile exemplum refert *Forestus* de mercatore quodam, cui ex flatulentorum ciborum ingestione, & potatione musti, & tumor insignis & ingens dolor in latere sinistro exortus fuit, qui cum copioso flatuum exitu finit.

§. 6. *Somnus* & ipse nimius ad intestinorum infarctum ac scybalorum aut viscidiorum excrementorum in Colo hæSIONem plurimum disponit. Id quod etiam *de quiete* valet. Quemadmodum enim motu ac exercitio corporis sanguinis circulatio, ejus vitalis fermentatio ac spirituum volatilium generatio augetur, unde & alimentorum fermentatio, assimilatio, distributio & heterogeneorum separatio, ac præcipitatio promoveretur, ita è contrario *somnus* nimius generandis & coacervandis crudis succis inservit, & omnes excretiones sensibiles consuetas, dum dormiens 7. horarum spatio, occultè, salubriter, & sine violentiâ perspirare solet, duplò magis, quàm vigilans teste *Sanctor. in Med. Static. f. 4. aph. 2.* tam propter spirituum animalium tardio rem motum, quam propter partium agiliorum transpirationem insensibilem transsudationemque

insensibilem impedit, unde & ipsa excernenda imminuta, indeqve intestinorum retenta plurimum aucta tandem dolorem nostrum inferunt, ut ex dictis patet: Ut namqve aliàs legitimum sanitatis conservativum est motus, vicarius nempe omnis V. S. purgationis aut alius cujuscunqve sanguinis correctionis, id quod rusticorum & mechanicorum gens præ aliis sana confirmat, ita somnus immoderatus & nimia quies plurimis in specie diuturnis ægri tudinibus fenestram aperiunt. Animi affectus ad motiones spirituum & humorum commodè referuntur, unde in quibus minus hi agitantur & moventur, ut in mœrore, tristitiâ, metu &c. ad dolorosum hunc affectum disponunt, in quibus verò iidem vehementius moventur, ut in irâ, gaudio &c. potius hunc ipsum curant.

§. 7. His ultimo loco ex rerum naturalium genere, annexenda venit peculiaris quorundam Idiosyncrasia, quâ miræ stipticitati alyi quidam sunt obnoxii; quod utut citra insignius incommodum fieri soleat, tamen periculo non vacat, quin diutius retenta scybala in *Coli anfractu sinistro* dolorem hunc inducant. Cujus Idiosyncrasiae exempla videantur in *Sennert. l. 3. prax. p. 2. f. 2. c. 4.* Item *Bartol. c. 4. hist. 40. Panaroll. pentec. 1. obs. 1. & 17. Sylvatic. Conf. 46. l. 3. Rodio cent. 2. obs. 81. Salmuth. c. 2. obs. 65. & c. 3. obs. 36. Schenk. lib. 3. obs. Meibom. de usu flagror. p. 7.*

§. 8. Fuerunt hæ causæ materialiter consideratæ, videamus jam earum efficaciam formalem, seu rationem, sub quâ talem inferant dolorem, sæpè miseros ejulatus extrudentem; scilicet, quicquid obstinatius tanquam hostile irritat sensum Intestini *Coli*, in ea parte ubi angustatum & incurvatum sub hypochondrio sinistro incedit, hoc istâ irritatione molestâ, sub quâ intestinum dolere incipit, istud in contracturas, & spasmos convulsivos cogit, à quibus doloris mira exacerbatio & crudelitas, cum intestina velut per crampum contracta corrugataqve dolorem manifestent suum. Nam contractura est æquidem sensationis irritatæ s. doloris effectus s. consequens, nihilominus tamen hac accedente mirè augetur dolor, adeò ut qui antea ferè insensibilis esset, nunc crudelibus torminibus partem, spasmò convulsam quodammodo dilacerare videatur. Oculari

exemplo hoc confirmat *Helmont. Tr. de flatibus §. 38. & de Lithias. c. 9. §. 132.* Mitiora hæc sunt, ubi scybala indurata solum intestinum obfident, ast si mucilago tenax acore peregrino rosivo imbuta pertinaciter ipsi adhæserit, hujus ponticus acor in viscidâ materia obstinatè hærens & continuò rodens, partem perforare quasi videtur, & ad ejus propulsionem frustraneam tamen, irritata intestina sese convellunt, & corrugant, unde crudeles lationes & torsiones, subindeqve recurrentes pungentes lancinationes misero modo ægros torquent: simili ratione atqve purgantia medicamenta, quatenus eorum particulae subtiliores intestinis inimicæ his pertinacius affixæ hærent, horum spasmos ac dolorificos cruciatus inducunt; Sic antimonium in substantiâ assumptum, membranas Intestinarum vellicando torminosam hypercatarsin infert, uti & resinae vegetabilium, item arsenicalia incautè usurpata, horrendos vomitus ac hypercatarses dolorosissimas inducunt. Periculosior est flatuum procella, qui ex vitiosâ, à p. n. acore, fermentatione excitati, & sub hypochondrio sinistro nonnihil coerciti, sui acrimoniâ & exoticâ impressione gravem dolorè inferunt, unde convulso contractoq; intestino & exitus ipsis præcluditur, & simul retropelluntur, unde vagos ac oberrantes, in primis tamen sinistro in latere frequentius recurrentes, cruciatus excitant: Distendunt namqve hi intestinum, & hac violentiâ sensationē dolorificam inferunt, authorē contracturæ & consequenter torquentis convulsionis. Vid. *Helmont. loc. supra cit.* Dictis lucem affundit experientia ocularis *Magnif. Dn. D. Welschii Mæcenatis & Hospitis mei omni observantiâ colendi;* qui dum Anatomicas fascies gereret, in sectione colicis cruciatibus enecati, deprehendit totum Colon à flatibus immensum distensum, sub insertionem v. in intestinum rectum, ubi simili modo ac mediâ sui parte sub hypochondrio sinistro in gyros contorquetur, adeò coarctatum, ut nil magis visum fuerit, quàm planè ibi coaluisse; ipse v. defunctus per quatuordecim dies sævisisimis torminibus cum sonitu ac fragore sæpius horrendo, dilaceratus fuerat.

§. 9. Quod si spasmi hi intestinales frequentius recurrentes, per nervulos eorum ad plexus communes in mesenterio deri-

ventur, ex his ipsis contracturæ istæ spasmodicæ in alias quoque vicinas partes, ex eisdem plexibus nervos accipientes (nam vix in infimo ventre datur pars præter Diaphragma, quæ non de iis nervos participet) contorquentur, unde totum abdomen excruciantes dolores ex vago & inordinato hoc spirituum motu occupant; quare & vomitus pertinaciores subinde superveniunt, quin & in mulieribus similes cruciatus, ac si foetus enitendus foret, inferuntur. Id quod clarius patet, modò consideremus Colicam Nephriticam, scilicet istos abdominis dolores ac vomitus sæpè crudeles, qui calculo Renum toriori superveniunt, nam & hi ipsi non nisi per tales spasmos, à renum nervulis mesenterii plexibus communicatos, & hinc ad intestina & stomachum vibratos, ibique convulsivos tales dolores inferentes, producuntur.

CAPUT IV.

Signa Diagnostica & Prognostica proponit.

§. I.

Diagnosis Doloris Hypochondriaci ex ejus historiâ cap. 1. recensita per se patet; Saltem distinctiva evolvenda sunt signa, quibus & causæ inferentes à se invicem distinguantur, & quomodo à cognatis sibi affectibus discriminetur, intelligatur; Ex quibus judicium formari poterit, an brevi vel diu duraturum sit malum, & an graviora symptomata malum redditura sint periculosius, an v. minus periculosum ista remissiora.

§. 2. A scybalis malum oriri docet dolor fixus sub costis nothis, cum quodam gravitatis & ponderis sensu; tumor tunc durus, interdum ad coli situm deorsum versus protenditur, ut hoc in exemplo à Sylvio prax. c. 9. §. 57. recensito elucet; Adest contumax alvi obstructio; Præcesserunt causæ externæ ad excrementorum indurationem & retentionem disponentes, quales sunt balneum, sudores, exercitiæque nimia, assumpta duriora ac viscidiora, potus parcius haustus, uti & vitam sedentariam dispositivè concurrere, & urinam copiosius redditam illas producere testatur ipse Hippocrates aphor. ultim. sect. 4.

§. 3. Mucilaginem ponticam, acidam, pertinacius *coli cellulis in sinistro hypochondrio* adhærentem, esse causam hujus doloris ex eo ferè patet, quòd dolor sit perterebrans, fixus, & ferè continuus, quod adsit sensus contorsionis in isto loco admodum dolorosus, & punctiones cootinuatæ: qui dolores si fuerint graviores, subinde & reliquis intestinis & mesenterio per consensum affectis per totum abdomen successivè, & hinc ad lumbos detorquentur. Eandem ulterius manifestant ciborum fastidium, singultus, vomitusque pituitosi, ætas consistens, crapula frequentior, & alvi refectio sine doloris remissione.

§. 4. Flatus esse causam horum dolorum, ex hoc elucet, quòd vagi sint & modò cessent perinde recurrant, adsint simul borborygmi & murmura avpominis, regio hypochondriaca tumeat & turgeat non secus ac sæpius totum simul abdomen, manu sinistro lateri admotâ cesset dolor, flatus per inferiora erumpentes malum levant, subinde etiam ructus per superiora missi dolorem minuant, adsit difficilior ac impedita nonnihil respiratio, ipse æger sit Hypochondriacus & aliàs flatuum generationi obnoxius, præcesserint assumpta alias dicta flatulenta, item effervescebilia, de quibus cap. præcedente dictum.

§. 5. A cognatis sibi affectibus discriminatur facilè, & 1. quidem à peritonæi & muscutorum doloribus; quia *hypochondriacus* est profundior & quod muscutorum ille, facilè tactu deprehendi possit, nam compressi leviter dolorem inferunt teste *Sennerto prax. p. 488.* 2. Minus facilè à cardialgiâ, oriunda, videlicet, ex iisdem, ferè causis in stomacho, ex quibus hic noster affectus in intestinis, undè & inconvenienter licet, colica ventriculi vocatur: Hæc ipsa sæpius per *συνπάρειαν* dorsum supremamque lumborum regionem affligit, interdum etiam inferiora petit ac egregiè dolorem Colicum mentitur, undè non rarò errores in curatione nascuntur, observante id *Schenck* de quibusdam Medicis, ægrum de dolore anteriori stomachi conquerentem, pro cardialgiâ laborante habentibus, qui tandem Clystere utiliter applicato, dolores hos à *Colo* provenisse, cognoverant. 3. Ab Iliaco dignoscitur, ratione loci quod hic circa

umbilicum magistorqueat, item quod scybala *ἀνὰ* magis quam *κατὰ* rejiciantur, quodque brevioris sit moræ. 4. Inter dolorem *Hypochondriaco colicum* & nephriticum, ob vicinum situm & per plexus mesenterii nerveos conjunctionem, sibi multum affines, id discriminis observatur, quod hic minus sit tensivus, sed gravans & fixus, deorsum tendat ac ureteres lædat, & urinas colore lacteo ferè cum copioso sedimento tingat, id quod non fit in illo; Licet etiam 5. Hæc *passio hypochondriaca* sæpè complicitur cum hysterica passione in mulieribus, dū dolores in hypochondrio sinistro incipientes, in medium abdomen contorquentur, & ad spinam dorsi lancinantes, vehementes præcordiorum angustias inferunt, imò interdum in inguina descendunt & q̄. foetus enixum representant; qualem dolorē mulieri inde à tempore abortūs sæpius recurrentem & semper ex hypochondrio sinistro incipientem, & abdomini tormina inferendo ad inguina & lumbos descendentem, carminantium tamen & pituitam acidam evacuantium usu cessantem observavit. *Dominus Præses*: attamen à se invicem discriminantur, quod rarius in suffocatione hysterica fixià hypochondrio sinistro inhæreant dolores, & quod in passione hysterica majores borborygmi ac tumultus oriantur in medio abdominis, quod item majores præcordiorum angustiae ac anxietates, non raræ quoque lypothymiae adsint, id quod in dolore nostro evenire non solet; ut taceam faucium angustias, vertigines, ac horrendos, sæpius etiam ridiculos gestus, qui passionem hysterica comitari solent. Quibus notis ulterius distinguendus sit *Hypochondriacus*, à reliquis abdominis doloribus affinis, dicere superfedeo, & facile cuivis patebit, qui partem affectam situmque ipsum doloris attendet.

§. 6. Prognosis quod attinet, caret malum hoc omni ferè periculo, si pars modò *coli* in primis verò circa finem laboreat, clysteribus eò facile penetrantibus; minus verò facilem medicamentibus se præbet, si totum intestinum fuerit infarctum, tunc enim diuturnâ morâ, sui acerbitate, vigiliis, inquietudine, similibusque, vires insigniter dejicit, idque eò magis si malum hæreat in *intestino tenui* hypochondrio sinistro substrato. Contumacissimum curatu

est, si à mucilagine ponticâ & pituita vitreâ oriatur, nam supervenire solent convulsiones, abdomen sæpius quasi excavantes, & umbilicum interiora versus retrahentes. Nec minus periculosa est hæc passio, si oriatur à scybalis diutius retentis, periculum enim est, quin ad volvulum aut inflammationem partem affectam disponat; si verò à flatibus originem ducat in tympanitidem abire potest, aut distendendo nimis abdomen, ad umbilici intumesceniam, aut herniam disponere, observante id *Foresto lib. XXI. obs. V.*

C A P U T V.

Medendi rationem Doloris Hypochondriaci docet.

§. 1.

UT denique compescatur tam atrox furia, salutare opem ferunt Medicorum manus; quæ procelloso morbi turbine sedato, exoptatam corpori serenitatem reddunt; remedia scilicet hæc afferunt, quibus malum auferunt, inventa per indicationem mediante ratione, confirmata per experientiam, illustrata per analogismum. Ut dolor equeidem sistatur, anodyna in genere dicta, item, in specie narcotica requiruntur; Ut causæ removeantur variæ, varia tentanda sunt, scybala dura emollienda & evacuanda, mucilago viscida incidenda, abstergenda & expurganda, flatuum proventus inhibendus, & eorum ex acido origo destruenda: Quibus coronidis locò, præservationi ab hoc malo dicata, adjungenda erunt.

§. 2. Fontes ex quibus hauriuntur remedia salutaria, pro his scopis sunt Chirurgicus, Pharmaceuticus, & Diæteticus; prior vel pauca vel nulla subministrat auxilia, pro nostro equeidem affectu, mitioribus ferè succumbente, nec crudelem Chirurgi opem postulante; ob id ea, quæ à Pharmaciâ ex tribus regnorum divitiis, & ex diæteticiâ suggeruntur, in primis producemus: initium faciendo à causarum remotione, ut eò tutius postmodum ipse affectus dolorosus deleri possit.

§. 3. Si E. induratae faeces obsefferint *coli* cellas, & quæ sub hypochondrio sinistro sunt, angustias, optimum erit, eas primâ quâ-

quâque occasione per consuetam portam inferiorem educere: Convenit tamen his præmittere emollientia, quibus humorum crassities attenuetur & diluatur, ac viarum impedimenta amoveantur. Utrique scopo satisfaciunt, in primis clysmata, licet enim *Helmont* eorum usum ceu pudibundum & quod vix citrà ruborem à Medico svaderi possit auxilium, rejiciat, tamen argumentis ejus non nihil satisfecit *Hoffmann. opere de methodo medendi c. X. l. I.* & quotidiana experientia ipsi aperte contradicit, quæ saluberrimum clysmatum usum creberrimè ostendit, quem etiam ulterius sufficienter confirmat *Mæbius in differr. eruditâ & eleganti de usu clysterum medico*, cujus verba sunt: *Clysmata cunctis intestinorum ægritudinibus levamento sunt, s. calida s. frigida ad sit intemperies, eam corrigere poterunt; & paulò inferiùs addit: Ut autem alvus non à fecibus exsiccatis tantùm, sed etiam à flatibus induratur, ita & illis exterminandis & displodendis clysteres inferiunt; & rursus: in affectu hypochondriaco scorbutico, me' ancholiâ hypochondriacâ, febribusq; intermittentibus, ubi alvus ferè semper est adstricta, incredibilem ferunt fructum clysmata, s. molliendo s. purgandorem tractare velis &c.* Clyisma itaque tale pro usu emolliendi injectis è re erit. $\mathfrak{R}$. Rad. alth. Rad. lil. albor. aa. $\mathfrak{z}\beta$. H. Malv. Summitat. meliloth. aa. mii. coq. in f. q. Δ hord. Colat. $\mathfrak{R}$. $\mathfrak{z}\text{ix}$. add. bened. laxativ. $\mathfrak{z}\text{j}$. olei lili. or. albor. rapor. aa. $\mathfrak{z}\beta$. vitell. ovor. Num. j. M. pro Enemate: vel hujus loco lac vaccinum cum melle $\mathfrak{x}$ ali instar clysmatis injectum, & fæces emollit, & lubricando vias educationem faciliat; Clyster etiam ex solo oleo lin. & rapor. aa. $\mathfrak{z}\text{iv}$. aa $\mathfrak{z}\text{v}$. injectus & ad tempus retentus, mirus est ad alvum à scybalis impetitam resolvendam; Clyster hic acui potest cum $\mathfrak{z}\beta$. vel $\mathfrak{z}\text{vj}$. olei diacolocynthid. Quercetan. Hinc namque ferè simili ratione alvum per tres hebdomades pertinaciter à fæcibus induratis obstructâ, aliis omnibus irritis referavit *Rulandus* injectis singulis horis $\mathfrak{z}\text{iv}$. olei olivar. undè emollitis post 3. horas scybalis, hisq; præduris copiosè rejectis æger est restitutus. Vid. *Thesaurus Rulandi p. 233.* Qualem successum idem author cit. loco p. 236. per oleum lini ad $\mathfrak{z}\text{v}$. nunc solum, nunc cum $\mathfrak{z}\beta$. trochiscor. alhandal injectum, obtinuit. Quod si tamen contumaciora stercora hæc & similia lenia non promoverint,

ad acriora pergendum, & clysmatis lenientibus Θ is gemmæ 3j. ad 3ij. permiscendum: hoc enim ex experientia luculentâ *Foresti lib. 21. obs. 5.* scybala emollit, ac intestina ad eorum expulsionem irritat; ubi tamen observetur: omittenda tunc esse oleosa, & mucilagino-sa ingredientia, ne his ipsis obtundantur aculei incidentes, emollientes & stimulantés Θ is gemm. Quod si v. neqve hæc sufficere, videantur, pulp. colocynt. in petiâ ligata istis incoqvenda est, v.g. $\mathcal{R}$. flor. mellot. verbasco, Chamomill. aa. mj. sem. lin. 3vj. pulp. colocynth. in petiâ ligat. 3ß. ad 3j. coq. in f. q. ∇ simpl. colatur. $\mathcal{R}$. add. Electuar. laxat. 3ß Θ is gemm. 3j. M. F. Enema. Hisce Enematis injiciendis, externa emollientia applicanda loco dolenti, aut fomenta ex sacculis emollientibus vulgò notis in lacte coctis, item alia decocta emollientia adhibita, suppetias ferunt, uti & oleis linimentis ac unguentis emollientibus, cum felle $\mathcal{S}$, aut unguento v.g. de artanità, dialthæâ acuatâ & hujusmodi aliis epomphalicis dictis, simul stimulantibus illitis, natura adjuvatur.

§. 4. Qvin & non incommodum erit, assumptis simul per os, emollientibus dura, aut lubricantibus intestina, scybala dolorifica loco suo sub hypochondrio sinistro deturbare. Usitatus hic est esus largior butyri, aut oleum amygdal. dulc. ab 3j. ad 3ij. sive plures in jusculeo calido sumpti; qvo potentius adhuc & certioris effectus est oleum lini singularissimum hoc antipleuriticum, de qvo *Vid. Gabelchouer. C. 4. cur. 68.* qvo ub 3j. ad 3ij. cum syrup. de jujub. vel violar. & aliquot gutt. olei destillat. anis. (ut hoc odor fastidiosus, illo verò sapor. nauseosus corrigatur) exhibito, mirè solvuntur ac abluuntur scybala dura, torminum Hypochondriacorum authores. Pertinet hûc mica panis tosta, & oleo olivar. irrorata manè deglutita, remedium â. *Borell. l. 2. obs. 14.* commendatum. Lactis qvoqve largior haustus aut qvod melius est serum (cujusvis Θ osa intestinorum abstersiva mira hîc præstat) vel solum vel cum melle attemperatum assumpsisse conducit. Inprimis verò passulæ minores salutarem hîc ferunt opem, sive pulpa earundem, sive decoctum cum stimulo $\mathcal{F}$ eo assumatur, hoc namqve blandissimè alvum subducendo fæces induratas hinc inde hærentes abstergit, emol-

mollit atque lubricat, unde speratus vix faller successus; Idque eo magis si uno alterove blando laxativo acuetur eorum virtus. *Hypochondriacis* sanè, quibus ob induratas alimentorum scorias, sive ob acidum pancreatis austerum, nimis eas coagulans, s. ob pituitam acidam vitio digestionis stomachicæ prognatam, eas glutinosas reddentem, tantum non continuo obstructa est alvus, optimè conducunt passulata, quæ inter seqq. potio palmam obtinet & passular. min. ʒjß. contund. in mortar. lapid. ad consistentiam pult. coq. in ʒ simpl. lb. iiij. Colatur. fervent. ʒjß. infund. fol. fenn. s. tipitib. ʒiiij. cremor. ʒri ʒj. fl. violar. p. iiij. stent in loco calido per octem, mane filtretur D. S. *Großnender Trancf.* cujus haustus mediocris esuriente stomacho assumendus, palato gratus & blandissimum *Hypochondriacis* laxativum existit, fæcesque induratas aut viscidas suavissimè educit. Aut usurpetur pulpa passularum cremore & ʒri subacta, & aliquot gran. extract. trochisc. bland. acuata, quæ dat Electuar. non inconueniens ad scybala suaviter promovenda, & ibidem natos dolores Hypochondriacos sistendos. De passulis & prunis laxativis communiter notis, nil adlere placet.

§. 5. Juscula quoque & ex blandis emollientibus parata decocta quibusdā in usu sunt: quorum formulas præscribit *Barbett. prax. p. m. 73. 75.* It. *Horstius C. 5. obs. 8.* Quibus emolliendo dura ac sensim lubricando intestina subducitur alvus. Sed his levioribus misis, si pertinacior fuerit induratarum fecum infarctus, ad ʒ um vivum ceu sacram anchoram confugiendum erit; & propinari poterit ab ʒj. ad ʒj. & plures, pro ratione circumstantiarum; & sanè hujus permeans fluxibilitas, etiam impactissima stercora permeabit, & excernibilia reddet, quin & volvuli hinc oriundi metum omninò eximet; cujus felicem usum deprædicatum, vid. apud *Henr. ab Heer obs. 2. Fontan. cons. & respons. p. 35. Mænichen. obs. 6. ad cultr. anatom. Lyseri annexa.* Præ ceteris efficacia ejus ex seqq. patebit *epist. ad B. D. Michaëlem à Celeberrimo Erbenio exarata, ad hunc vocor febricitantem, & pertinaci constipatione, variorum cathartecorum fortissimorum enematum, per XI. dies contemtrice, ad brachia usque tumefactum. Fussi alvo applicari ex arte fol-*

lem ferrarium, ut beneficio inflationis excrementa illa indurata & perusta fe-
brili calore ab intestinis coherentibus liberarentur, sed irritato conatu. Unde ip-
se propinavi ℞ iij. & vivi, qvi mole suâ & mobilitate patientem inter deambula-
tiones primùm, mox saltationes, deniqve vectionem curru liber Plaster
und gebaute Acker alvo rebeli & morti imminenti eriperet; Sed omnis co-
natus fuit vanus. Lento processu suo & labore & us excrementa ita liqvescunt
ut nocte, ab assumpto & io, blande effluerent, dormiente nec advertente patiente,
donec experge-factus stratum ac cubiculum pollutum, atqve ex & io à men-
struo microcosmico resolutum in argentatum videret: sine seqq. convulsionibus.

§. 6. Quod si v. non tam induratae feces, quàm, quod fre-
quentissimè contingit, mucilago acida & austera parietibus coli in-
flexi adhærens, cruciatuum hypochondriacorum terebrantium &
contorquentium extiterit causa, (licet cum hac flatu ut plurimum
concurrant, de quibus inferius dicetur) hæc incidenda, attenuenda
& per inferius guttur rejicienda venit. His usibus nunc injecta cly-
smata, nunc applicata fomenta & emplastra, nunc appropriata pha-
rmaca propinata inserviunt. Clysmata itaqve incidentia, & reso-
lventia superius allegata; in primis ex & colocynthide; hic etiam
erunt appropriatissima: item quæ fiunt ex jure pisorum cum sac-
charo, melle & æ, nam & hæc eleganter detergunt mucilaginosas
fordes viscidas: quibus ubi fortius agendam est, addit suam ▽ be-
nedictam Rulandus (loco cujus infusum vel decoctum vulgaris cro-
ci metallorum substitui potest) dum in desperatis ferè abdomini-
doloribus seqq. clysterem subindè repetendum, felici cum successu
applicat. ℞. Juris pisorum ℥viiij sacchari 3℔. ▽ benedict. nost.
3ij β. olei commun. 3iv. Misce aa, & injice quâvis horâ doloris re-
crudescentis calidè. Confer. River. Cent. 1. obs. 67, & cent. 2. obs. 1.
& cent. 3. obs. 22.

§. 7. Hisce succurrendum est externis emollientibus, & pi-
tuitam viscidam solventibus: quæ inter excellent gummata em-
platri formâ loco dolenti, ac à pituitâ obfesso applicata; Gummi
ammoniacum hic cæteris palmam præripit, undè & emplastrorum
spleni tributorum, non minus quàm ad tumores scirrhosos quoscun-
que, etiam scrophulas, applicandorum ferè existit basis: convenien-

er itaqve usurpatur *emplastrum spleneticum Aquapendentis*, ex duabus
artibus ammon. in Φ soluti, unâ succi nicotianæ, dimidiâ resinæ &
erebinth. & succi ebulicæ oleo de capparibus & q. s. ceræ mistis
paratum; Item *emplastrum de cicutâ & ammoniaco Heurnii & Sennerti* ad
plenis scirrhus aliasq; obstructiones usitata, malaxanda cum oleo
cicini vel capparum. Præ cæteris elegans est *emplastrum carmina-
rium Sylvii*, quod exhibet *praxeos* ipsius p. 169. ad liqvescendam,
& emolliendam viscidam hanc pituitam optimum: Alii tale em-
plastrum applicandum svadent. $\mathcal{R}$. Gumm. ammon. in Φ solut. $\mathfrak{zj}$.
Tacamah. Emplastr. de mucilag. aa. $\mathfrak{z}\beta$. Sal. armoniaci $\mathfrak{z}\text{ij}\beta$. M.
℞. Emplastr. in formâ debitâ loco affecto imponendum. Antè v.
eorum applicationem, non incommodum fuerit præmittere inun-
ctionem loci ab hac pituitâ obsessi, cum oleo laurino, capparum,
l. albor. nicotian. cum oleo destillato laterino, vel ammoniaci,
betido licet, permistis. Item adhiberi commodè poterit unguen-
um martiatum purgans, his ipsis oleis dilutum.

§. 8. Sed rarò sufficiunt externa, aut infusa clysmata, ut plu-
imum internis pituitam acidam s. austeram detergentibus, resol-
ventibus ac evacuantibus, simul succurrendum. Primatum denuò
hic obtinent gummata vulgò nota, in specie ammoniac. undè et-
iam eodem paratæ pillulæ & potiones, ad corrigendam & deter-
gendam hanc pituitam sunt optimæ; ita prostant pillulæ *Qverceta-
ni* ex ammoniaco, item lac ammoniac. *Bartoleti Encyclopæd. lib. 5. cul-
mo* paratum ex ammoniaco, cum Φ ex citri succo & ato; facit & huc
spirit. ex gumm. ammoniaco cum virid. ær. & $\mathfrak{A}$ & atus, admodum
incisivus, penetrans, & resolutivus pituitæ viscidæ vitreæ. Ad am-
moniaci vires proximè accedunt reliqua gummata vulgò nota:
bdellium, tacamah. sagapen. opopan. myrrh. & mastich. &c. Ad
evacuandam v. pituitam istam viscidam, colocynthide & ex hac
paratis extract. trochisc. alhand. ac aliis nullum præstantius datur,
qvemadmodum & seqq. hæc potiuncula, licet ingrata, expertissima
tamen est in simili dolore à pituitâ vitreâ & ponticâ, tam in inte-
stinis, qvàm in specie sub hypochondrio sinistro stabulante. $\mathcal{R}$. ∇
menth. $\mathfrak{zj}$. cinnam. $\mathfrak{z}\beta$. gummi ammoniac. in Φ solut. scrup. j. ad

3ß. Fri Olat. scrup. ß. ad gr. xv. scammōn. rosat. Extr. trochisc. alhand. aa. gr. ij. syrup. de pomis 3ß. M. F. potio, quæ unâ vice hausta x. s. xij. interdum ultra xv. vices, viscida & mucilaginosâ cum præsentaneo ægri levamine & doloris cessatione eduxit. Præter hæc est & ꝑ dulcis cum laxantibus propinatus, pituitæ vitreæ præstantissimum detergens, unde hujus optimum eradicativum non sine ratione has pillulas appellat *Deodatus in valetud. p. 246. R.* MP. cochiar. min. scrup. j. aquilæ alb. dulcis gr. xvj. aut xx. olei anisi gutt. ij. M. F. pillul. pro unâ dosi. D. S. &c.

§. 9. Nec hic prætereunda sunt Fæa, quorum virtus pituitam hanc viscidam & acidam incidendi & detergendi manifesta erit, si attendatur constare Frum primariò ex copioso acido subtili, quod junctum est sufficiente Oe volat. de naturâ alcalium, præter feculentias quasdam terrestres cum pinguedine quâdam Fæâ intertextas, ratione quorum Oium experti usus est cremor Fri imprimis cum sal. tartari junctim propinatus; similiter quoque conducit Frus Olatus, sed non communi modo ex spiritu Oli sed ex ipso Olo soluto modo *Tacheniano* paratus. *Vid. hujus clavis ad Hippocratem chym.* non minus quam spiritus Fri volat. in primis v. ex fecibus vini prolicitus, beneque rectificatus, aut qui ex Fro cum O per Retort. tubulatam in Sp. vini propellitur, & post rectificatur, ac saporem & odorem perfectè urinosum volatilem acquirit; spiritus carminativi nomine alias decantatus. Cui præferendus adhuc est spiritus volatilis, qui ex Fro cum proprio alcali fermentato instar spiritus O*ci subtilis elaboratur, hi ipsi enim convenientissima sunt auxilia, ad corrigendum saporem acrem, ac consistentiam tenacem pituitæ istius viscidæ. Horum Fforum vires exaltari possunt, si cum oleis aromaticis convenienter fuerint maritata, sic namque potentius hanc ipsam mitigant & corrigunt, cum ipsa aromatica non sint ultima quæ hanc pituitam alterent & inde orta mala corrigant; De quibus cum jam occasione flatuum plura dicendi ansa suppeditetur, ea vel innuisse sufficiat,

§. 10. Nam flatus sunt, qui ut plurimum cum pituitâ viscidâ & acidâ juncti, dolores immensum augent, & varia simul abdomi-

s Symptomata inducunt: quorum originem jam supra ex vitio-
 fermentatione, ab acido peregrino in intestinorum mucro viscido
 eduximus. Compescunt E. optimè eorum vim & impetum aro-
 matica, hisque cognata alia de Θ e volat. oleoso participantia,
 mediante quo & acidum fermentativum tanquam hujus contrarium
 eratur & destruitur, oborta fermentatio tollitur, & mucilago vis-
 da resolvitur. Usurpantur talia quatenus nunc clysmatum formâ
 funduntur, nunc unguentorum specie abdomini illinuntur, nunc
 quidam modo propinantur. Simplicia carminantia naturæ aro-
 maticæ, ordinaria clysterum horum ingredientia, in vulgus nota
 nt, sufficiat formulam (ut ex ungue Leonem) hic annexisse R. rad.
 angelic. levistic. aa $\mathfrak{z}\beta$. herb. chamomill. roman. Menth. aa m. i. bac-
 r. lauri $\mathfrak{z}\mathfrak{j}$. juniper. $\mathfrak{z}\beta$. sem. annis. carvi. aa $\mathfrak{z}\mathfrak{i}\mathfrak{j}$. coqv. in f. q. ∇ . sim-
 ic. colat. R. $\mathfrak{z}\mathfrak{i}\mathfrak{x}$. in quibus dissolv. Electuar. de baccis lauri $\mathfrak{z}\mathfrak{j}$. mel.
 itac. $\mathfrak{z}\beta$. f. $\mathfrak{z}\mathfrak{v}\mathfrak{j}$. olei $\mathfrak{Q}$ at. anis. fænicul. aa $\mathfrak{z}\beta$. olei succini gutt. v. vi-
 ll. ovor. Num. i. M. pro clysmate. Huic opem ferat loci dolentis
 unctio, parata primariò ex oleis $\mathfrak{Q}$ atis insigniter penetrantibus
 cum nihil aliud sint quam Θ ia volat. ab acido volat. subpingvi in
 corpus oleosum concentrata) quorum virtus exaltabitur ponendo
 super lapidem probè calefactum: Parantur tales inunctiones ex
 oleo chamomill. anethin. castor. laurin. cortic. $\mathfrak{Q}$ at. aurantior. carv.
 amin. fænicul. anis. rut. Zedoar. Angelic. macis & similibus, modò
 paratim modò conjunctim inungendis. Stöckeri experimentum
 ut litus ex oleo laurin. $\mathfrak{z}\beta$. cum $\mathfrak{z}\mathfrak{j}$. castorei paratus. Parari etiam
 potest unguentum h. m. R. olei castor $\mathfrak{z}\mathfrak{j}$. olei stillat. angelic. cort. au-
 rantior. cumin. anis. aa $\mathfrak{z}\beta$. chamomil. sapphirin. $\mathfrak{z}\mathfrak{j}$. cum f. q. corpo-
 is pro balsamo D.S. **Salblein gegen die Blähung.** Pertinet huc
 etiam Galbanetum Paracelsi, ut aliàs in colicis & iliatis doloribus
 conveniens, ita & in nostris non minus egregium.

§. II. His associanda sunt debita interna & ipsa aromatica;
 quæ inter agmen ducunt sem. calida, dicta majora (Helmontio mi-
 ora) scilicet anis. cumin. aneth. fænicul. carv. dauci &c. quorum
 por & odor aromaticus in oleo volat. fundatus, miras habet aci-
 dum vitiosum Gas flatuosi generativum, corrigendi & flatus inhi-

bendi dotes; cum præterea singulariter intestinis stomachoque sint amica & ob id intestinorum solamina rectè ab *Helmont.* vocantur *Tr. de flatib. §. 75.* Non enim flatus discutiunt, quod inimaginabile, qui aliàs sponte modo viæ sint apertæ exitum quæerunt, sed materiam undè flatus exsurgunt alterant & corrigunt, & istam fermentationem vitiosam sistunt, ac ita impediunt, quo minus concretum materiale in flatus s. in Gas Spirituosum vertatur, id quod etiam reliqua vulgò appellata carminantia & in genere quæcunque aromatica præstant. Modus utendi est, ut in vino semina hæc propinentur, in quo lenitè prius ebullierint, ad imitationem *Helmont.* Vel ut frequentibus cohobationibus Spirit. vini benè rectificatus earum virtute imprægnetur: aut quod elegantius evadit remedium; Spirit. vini cum Θ volatil. Θ * ci arcte conjunctus, ab iisdem sæpius est abstrahendus, aut cum eorum & atis oleis jungendus, sic enim egregium contra flatus habebitur remedium. Sed præter hæc semina & aromatum, in specie v. Galang. Zedoar. mac. caryoph. cardam. cubeb. virtus, in Θ volatil. acriori, oleoso tamen, fundata, stomacho & intestinis flatibus infestatis potentes fert opes: Quibus ex nostratibus cognata & qf. occidentalia aromata sunt bacc. juniper. laur. cort. pom. aurantior. chamomil. menth. angelic. cumin. salvia & sim. quorum Spiritus & essent. sic dictæ omnibus sufficienter cognitæ. Singulares inter has obtinet virtutes essent. chamomill. in specie roman. combinata cum rad. aromaticâ Zedoar. & cum Spiritu proprio parata, usurpanda à gutt. XX. ad XXX. Nec ultimo loco reticenda est, virtus amygdalar. amarar. quæ artificiosè præparatæ singularem planè vim carminantem obtinent. Hisce vegetabilibus animalium aromata addenda: e.g. castoreum & omnia ex eo parata, it. Zibeth. interno pariter ac externo usu commendatissimum & à Paracelso in Colico dolore umbilico inunctum; Quibus & stercorea animalium non minus interdum fragrantia specialiter v. eqvinum addo, quod in flatulentis abdominis affectibus præsentissimam affert opem, undè pariter colicæ ac hystericæ passioni succurrit. Excreta hæc animalium manu nos ducunt ad Θ mirabile concretum Θ num, ex iis ut plurimum petens natales, & inter

carminantia vel maximè enitescens. Inprimis v. Spiritus ejus probè cum Spiritu vegetabilium dulcificatus, & ab acore nimio temperatus hic convenit. Eligendus v. pro hoc scopo erit spirit. vini ab aromaticis carminantibus cohobatus, & horum partibus volatil. probè imprægnatus, cujus descriptionem egregiam suggerit *Sylvius prax. p. 90.* hujus duplum cum Spirit. ☉ part. i. junctum & cohobando unitum, egregium subministrat spirit. carminantem. Non dissimili ab hoc modo *Spiritus anticolicus B. Michaelis paratur*, quo excellentius pro hoc malo eradicando non datur.

§. 12. Et hac ferè ratione causæ tolluntur, quibus extirpatis cessare etiam atque evanescere solet, ipsa dolorifica passio. Verum si torminosa hujus subinde recurrant vestigia, aut si mox in principio talis sit vehementiæ, ut aliis prætermiſſis huic ceu primariò urgenti occurrendum sit, sui remotionem innuit per anodyna & narcotica usurpanda, quæ inter papaverina emicant remedia, horumque princeps opium, inprimis si in laudatissimum exaltatum fuerit laudanum, cujus saluberrima usurpatio, omnes dolores ex spasmodicis intestinorum convulsionibus obortos à quâcunque hi excitentur causâ occasionali exoptatò sedabit. Inprimis si cum aptis specificis combinetur, in specie quidem cum seminibus istis calidis supra laudatis, aut inde elicitis remediis, aut cum castoreatis medicaminibus, quæ singulari virtute convulsivos intestinorum motus, indeç natos dolores sedant & quietant. Laudanum commendavi opiatum, s. istud quod ex correcto hoc paratur; Cujus correctiones omnes superat quæ fit per fermentationem cum succo cydoniorum videnda *in epist. 45. Cent. 3. Bartolin.* Eandem etiam cum succo pomorum Borstorfiorum instituere *Dn. Praeses* in more positum habet. Juxta hanc est optima ea, quæ per alcalia fixa, primariò quidem ☿ri, hinc ☉i, per ☿ vegetabile carbonum præparat. instituitur. Quibus modis paratum opium tutum ac omni laude majus evadit remedium, quod ipsum etiam pro circumstantiarum urgentiâ cum purgantibus propinari potest, præeunte nobis non tantum *Rhumelio* in compositione pillular. antipodagricularum, quas ob laudanum admistum vocat, *Veni Amice surge & ambula: Jatreo chym. p. 725.* Sed etiam *Stöcker.* qui *in prax. cap. 36. p. 197.* ceu expertas insigniter ad colicum dolorem commendat has pillul. R. aloës succotr. vel pillul. aleophangin. 3j. s. scrup. jv. opi, croci, aa. gr. i. vel 2. M. F. pillulæ jejuno stomacho exhibendæ, quas I. dolorem lenire, hinc etiam blandè evacuare asserit, cum speratâ denuò salute. Confer. *River. C. 1. obs. 63. & C. 2. obs. 1. Poter. 3. c. 27. & c.* His & similibus internè usurpatis, nullum dubium est, quin cessaturus sit dolor; Nec minus hos sedat opium cum Clysmatis ano injectum à gr. iij. ad x. mistum, sed caute & ultrà quam dosin vix ascendendum *Vid. Borell. C. 4. obs. 92.*

§. 13. Hæc sunt remedia ex fonte Pharmaceutico contrà *dolorem hypochondriacum* desumpta; Diæticum quod attinet fontem, hic circa 6. res non naturales dictas, medias inter statum sanitatis & ægritudinum, & vel ad hunc vel ad illum pro varietate circumstantiarum disponentes, primariò versatur. Eminet inter has aer, qui vitetur frigidus, moderatè verò calidus eligatur. Ab hoc sunt *assumpta*, ex quibus respuenda sunt crassa, viscida, dura, & cruda, ut carnes fumo induratae, aut conditæ copioso & comm. quia scilicet proprio & volatili sunt exuta, difficilis coctionis, parci nutrimenti, ac copiosi & vitiosi excrementi, hinc pisces, castaneæ, cydon. pyrus, &c. it. quæcunque astringentia, & fructus horcei, quia hi fermentando faciliè acescunt, & copiosas flatulentias producunt. Nocet etiam si quod aliud, vinum largius haustum, nam aciditate suâ volat. extrâ stomachum toti corpori pestiferâ, intestinis tormina colica, artubus v. paræses inducit: Lactis usus est suspectus, ex eodem verò, separatâ parte caseosâ & butyros â, emergit serum, medicina, *malo hypochondriaco* non inconueniens, videlicet, quatenus abundat & volat. Oso de naturâ armoniacali & ita sordes primarum viarum abstergit, simulque alvum blandè stimulat; Convenit etiam aromatum usus omniâque aromatica: it. allium & alliata, cepaceaque colicæ ex mucilagine acida & inde productis flatibus sunt remedia. Capparum esus est optimus, cum detergent & incidant sordes mucilaginosas. Panis seligendus est benè fermentatus huic enim; & inprimis secalino; inest spirit, acidus volat. stomacho amicus, quia quodammodo ejus fermento est homogeneus; quâ ratione coctionem reliquorum ciborum multorum adjuvat. Condimenta ex sinapi utiliter adhibentur, item pruna & hinc decocta Potus sit cerevisia probè fermentata, non triticea, quæ sæpius est crassa hinc fermentativa & consequenter flatulenta, non recens, non acida. Vinum absinth. & heleniatum conducit, si malum non sit ab induratis facibus. Somnus moderatus ut dolorem lenit, ita quies egregiè ejus exasperationem prohibet. Motus nimius in lecto & jactatio inquieta dolorem exasperat, ac violentâ corporis contorsione abdominisque compressione, mutuum intestinorum in se invicem ingressum, ac tandem ileum inferre potest demonstrante *hoc Cl. Sylvio prax. Cap. 15 §. 19. Alvus*, quantum fieri poterit, servetur aperta, eadem obstructa arte provocetur. Vomitus hic est utilissimus, eumque singulis mensibus semel provocandum esse, vel optime monet *Langvius lib. 1. ep. 30.* id quod inprimis vitam sedentariam agentibus dictum esto. Denique ne malum hoc exasperetur cum vehementiores animi affectus, tum præcipuè ira, viperino sanguine pejus est vitanda.